

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу
Галамая Романа Ярославовича
«Трансформація податкової системи України в умовах
реформування місцевого самоврядування»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

Актуальність теми дослідження

Актуальність теми дисертаційної роботи визначається тим, що в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні, яке відбувається на засадах децентралізації та розвитку системи публічних фінансів, існує потреба трансформації податкової системи відповідно до сучасних трендів для досягнення взаємоузгодженості інтересів державного і місцевого бюджетів та забезпечення фінансової спроможності місцевого самоврядування. Реформування системи місцевого самоврядування відбувається шляхом адміністративно-територіальної реформи, яка одним з етапів має об'єднання територіальних громад, фінансової і адміністративної децентралізації, а також передбачає проведення більш «вужчих» змін у різних секторах з метою отримання комплексного та ефективного результату. Оскільки до основних завдань, досягнення яких передбачається в умовах реформи, належать бюджетна автономія, фінансова самостійність та спроможність територіальних громад, саме питання трансформації податкової системи є вагомим з позиції її результативності.

Сьогодні є велика кількість наукових праць з питань розвитку податкової системи за авторством представників вітчизняної і зарубіжних наукових шкіл. Утім, в умовах, які склалися в Україні, існує потреба нового, більш широкого, наукового погляду на підходи до змісту і сутності

податкової системи та орієнтирів її розвитку в умовах реформи місцевого самоврядування. Тому комплексне вирішення наукової проблеми вдосконалення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо трансформації податкової системи в умовах реформування місцевого самоврядування є актуальним в рамках сучасної економічної науки, адже її вирішення має вагомим значення не тільки для розвитку податкової системи, але і для науки, і для практики реалізації реформи місцевого самоврядування в Україні. Таким чином, тема дисертаційної роботи Галамая Р. Я. є актуальною і своєчасною.

Зв'язок з науковими темами, програмами, планами

Дисертація пов'язана із виконанням науково-дослідних тем Львівського національного університету імені Івана Франка: «Формування фінансового потенціалу національної економіки» (державний реєстраційний номер 0116U001677) та «Проблеми теорії і практики обліково-аналітичних наук в умовах гармонізації до стандартів ЄС» (реєстраційний номер 0118U000599).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлений раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертаційного дослідження. Аналізування дисертаційної роботи, основних наукових висновків, проведених розрахунків дозволяє стверджувати, що ключові результати досліджень достатньою мірою обґрунтовані. Їх наукова достовірність не викликає сумнівів, адже вони отримані внаслідок проведення ґрунтовної аналітичної роботи. В основу дослідження покладено класичні прийоми економічного аналізу, вивчення достатньої кількості

праць провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, а також достатній обсяг апробації результатів дослідження.

Автором окреслено та лаконічно сформовано мету і завдання дослідження, обґрунтовано теоретичні і методичні підходи до їх виконання, розроблено та апробовано наведені пропозиції, які, у свою чергу, є науковим способом вирішення поставлених у роботі завдань. Об'єкт та предмет дослідження визначено відповідно до встановлених вимог. Зміст сформульованих наукових завдань є логічно узгодженим, а їх кількість достатня для розкриття теми та досягнення поставленої мети.

Окремо слід відмітити, що завдання дослідження, положення наукової новизни, результати та висновки є логічно взаємопов'язаними і отримані автором особисто. Достовірність отриманих результатів підтверджена широким опублікуванням у фахових наукових періодичних вітчизняних та зарубіжних виданнях і оприлюдненням на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертаційна робота має логічну структуру, включає три блоки, а її зміст повністю відповідає назві теми і поставленій меті та засвідчує завершеність дослідження.

Аналізуючи дисертаційну роботу Галамая Р. Я., слід відмітити, що автор не тільки констатує факт наявності колізій та проблемних аспектів у функціонуванні податкової системи в умовах зміни вектора її розвитку, а й визначає пріоритетні напрями її трансформації у контексті реформи місцевого самоврядування та пропонує концептуальну модель її трансформації (п. 3.2-3.3).

Теоретичні напрацювання автора, які містяться у розділі 1, є показовими щодо розуміння досліджуваної проблеми та методологічного вектора розв'язання поставлених завдань, окрім того, автор визначає їх як основу для формування власної дослідницької парадигми. Зокрема, на увагу заслуговує створений аспірантом термінологічний апарат роботи, а саме трактування поняття розвитку податкової системи в умовах реформування

місцевого самоврядування. Вагомим є висновок автора, що розвиток податкової системи має відбуватися у напрямі сприяння якнайповнішій реалізації внутрішнього потенціалу податку для концентрації в доходах бюджету максимальних податкових надходжень зі збереженням та стимулюванням відтворювальних процесів у сфері ведення бізнесу і підприємництва (п. 1.1-1.2).

На увагу заслуговує також запропонований та використаний для розрахунків методичний підхід до аналізу податкової дієвості місцевих бюджетів. Особливістю пропонованого підходу до аналізу є обчислення інтегрального індексу, аналіз якого дає змогу диференціювати територіальні громади за рівнем ефективності акумулювання податкових доходів до місцевих бюджетів, визначити тенденції та ризики функціонування громад й результативності дій органів місцевого самоврядування щодо використання наданих їм повноважень у сфері оподаткування, що є орієнтиром для розробки напрямів розвитку податкової системи в умовах реформи місцевого самоврядування (п. 2.3).

Важливим результатом роботи автора можна вважати концептуальну модель розвитку податкової системи у контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування, відповідно до якої метою розвитку податкової системи є формування конкурентоспроможної податкової системи, орієнтованої на зростання економіки, забезпечення спроможності території і достатнього рівня податкових доходів бюджетів різних рівнів. Важливою умовою розвитку податкової системи у період структурних трансформацій в системі місцевого самоврядування збобувач визначає сприяння інклюзивному місцевому розвитку, що вимагає стимулювання економічної і соціальної активності на місцевому рівні за рахунок ефективного використання ресурсів території для підвищення добробуту населення та рівного доступу до можливостей і соціальних послуг (п. 3.2).

**Наукова новизна положень, висновків та рекомендацій,
сформульованих у дисертації**

До найбільш вагомих результатів, що розкривають особистий внесок автора в розробку досліджуваної проблеми і характеризують наукову новизну дослідження, слід віднести такі:

- запропоновано концептуальні засади розвитку податкової системи в умовах посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування (с. 147-156). Особливістю пронованої концепції є використання інклюзивного підходу, який передбачає формування конкурентоспроможної податкової системи і досягнення фінансової спроможності територіальних громад внаслідок ефективного включення органів місцевого самоврядування до розвитку сфери оподаткування на місцевому рівні;

- розвинуто та апробовано методичний підхід до оцінювання податкової достатності бюджетів територіальних громад в умовах реформи місцевого самоврядування (с. 105-119), який дає змогу диференціювати територіальні громади за рівнем ефективності акумулювання податкових доходів до місцевих бюджетів, визначити тенденції та ризики функціонування громад й результативності дій органів місцевого самоврядування щодо використання наданих їм повноважень у сфері оподаткування;

- напрацьовано підходи до трансформації податкової системи в рамках нової архітекtonіки адміністративно-територіального устрою України, зокрема пропозиції щодо розподілу фіскальних платежів між різними рівнями бюджетної системи з метою впливу на соціально-економічний розвиток території (с. 158-160);

- обґрунтовано науково-практичний підхід до застосування механізму самооподаткування населення об'єднаних територіальних громад, який ґрунтується на залученні жителів громади до акумулювання та розподілу податкового ресурсу (с. 168-171). Основою запропонованої моделі є акумулювання фінансових ресурсів на засадах паритетності: вклад органів

місцевого самоврядування визначено на рівні не нижче обсягів грошових коштів внесених мешканцями у фінансування обраних проектів;

- удосконалено визначення поняття «податкова система» як сукупності фінансових взаємовідносин між державою та платниками податків з приводу акумулювання фінансових ресурсів до бюджетів різних рівнів у процесі перерозподілу створеного продукту з метою формування достатніх фінансових ресурсів держави та місцевого самоврядування і забезпечення економічного розвитку територій (с. 28-30);

- аргументовано пропозицію розгляду розвитку податкової системи в умовах реформи місцевого самоврядування як процесу, який передбачає забезпечення взаємоузгодженості інтересів державного й місцевих бюджетів, зростанні ролі місцевого самоврядування як суб'єкта розвитку податкової системи в процесі досягнення фінансової самодостатності територій (с. 43);

- розширено науково-організаційний інструментарій розвитку податкової системи за рахунок врахування досвіду розвинених країн та обґрунтування на його основі соціально-економічних цілей функціонування ефективної податкової системи (фіскальну достатність, забезпечення економічної стабільності та розвиток як інструменту зменшення податкової нерівності) (с. 140-142), що дає змогу забезпечити високу дієвість суб'єктів податкових відносин у акумулюванні податкових доходів до бюджетів, а також досягти балансу інтересів платників податків;

- виокремлено концептуальні орієнтири модернізації інституційно-правових засад розвитку податкової системи на місцевому рівні в контексті посилення мотивації територіальних громад ефективно використовувати ресурси і власні можливості з метою розширення прав органів місцевого самоврядування у сфері адміністрування та контролю за сплатою місцевих податків і зборів, забезпечення доступу посадових осіб місцевого самоврядування до інформації про сплату обов'язкових платежів фізичними

особами, впровадження муніципальних фіскальних реєстрів нерухомого майна (с. 64-65);

- запропоновано оптимізацію порядку зарахування податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів, що передбачає різні механізми справляння податку до обласних, районних бюджетів і до бюджетів територіальних громад (зарахування податку до обласного та районного бюджету за місцем розташування суб'єкта господарювання, на якому зайняті особи, з доходів яких сплачується податок, а до бюджетів територіальних громад – шляхом пропорційного розподілу надходжень за місцем праці особи-працівника та за місцем її реєстрації (або фактичного проживання) з метою справедливості розподілу надходжень між бюджетами та участі мешканців громад у забезпеченні їхньої фінансової спроможності (с. 161-165).

Відзначені наукові здобутки автора характеризуються теоретичним і практичним значенням і можуть слугувати науково-методологічною базою для розроблення практичних рекомендацій щодо трансформації податкової системи в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні.

Повнота викладу основних результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях

Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що сформульовані у дисертації, достатньо повно викладені в авторефераті та опублікованих працях дисертанта, повною мірою висвітлені у 19 наукових працях загальним обсягом 8,64 д.а. (у тому числі автору належить 6,07 д.а.). У наукових фахових виданнях України опубліковано 9 статей, з них 7 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз; 2 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав; 7 – публікації апробаційного характеру; 1 – у інших наукових виданнях. Наукові публікації написані на високому науковому рівні та відповідають вимогам МОН України.

Автореферат відповідає вимогам нормативних документів МОН України до кандидатських дисертацій, а його зміст повною мірою стисло висвітлює основні положення дисертації.

Теоретична та практична значимість отриманих результатів для науки і практики

Наукові здобутки дисертаційного дослідження Галамая Р. Я. мають практичну цінність для розвитку та діяльності податкових органів, органів публічної влади та спрямовані на удосконалення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо трансформації податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування.

Безпосереднє практичне значення мають такі результати дослідження: методичні засади оцінювання податкової дієвості бюджетів територіальних громад в умовах реформи місцевого самоврядування, модель форми самооподаткування населення ОТГ як інструменту співпраці органу місцевого самоврядування із мешканцями громад, концептуальні засади розвитку податкової системи в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування.

Практична значущість результатів дисертаційної роботи полягає у тому, що вони використані у діяльності Головного управління ДПС у Львівській області; Львівської обласної державної адміністрації; Миколаївської районної державної адміністрації Підберізьцівської сільської ОТГ. Окремі результати дисертаційної роботи використовуються у науково-дослідній діяльності ЛНУ імені Івана Франка.

Ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації

Автореферат відповідає вимогам нормативних документів МОН України до кандидатських дисертацій. Зміст автореферату повною мірою стисло висвітлює основні положення дисертації. Висновки та рекомендації,

наведені в дисертації і авторефераті, наукових працях Галамая Р. Я., частково відрізняючись деталізацією викладу, у значеннєвому відношенні ідентичні.

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертаційної роботи

Позитивна оцінка результатів дослідження Галамая Р. Я. не заперечує деяких положень, які можуть слугувати підставою для дискусії, окремих недоліків і побажань, що стосуються змісту та оформлення дисертації. Суть основних з них полягає в такому:

По-перше, в дисертації неодноразово наголошується на необхідності «взаємоузгодженості інтересів державного та місцевих бюджетів» (с. 10, 46, 153, 158), «балансу інтересів платників податку» (с. 8, 10, 146, 169), «балансу інтересів населення, органів управління всіх рівнів та суб'єктів господарювання» (с. 151, 158), на «захисті національних інтересів» (с. 159) тощо. Водночас в роботі не розглядаються методологічні засади аналізу фінансових інтересів, у тому числі фіскальних інтересів, не розкривається економічна природа та сутність національних фінансових інтересів, не визначається структуроутворююча функція національного інтересу в узгодженості цілей і потреб фінансово-економічного розвитку, і головне – не робиться наголос на те, що баланс, взаємоузгодженість інтересів державного та місцевих бюджетів, органів управління всіх рівнів та суб'єктів господарювання є (повинен бути) основою фіскальної політики держави трансформація податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування.

По-друге, розглядаючи у параграфі 3.2. концептуальну модель розвитку податкової системи в контексті посилення фінансової спроможності місцевого самоврядування (с. 147-156), автор акцентує увагу на системності та взаємопов'язаності напрямів розвитку податкової системи (с. 149) та відзначає їх перелік без деталізації та суті їх взаємодії (п. 3.2). Тому, на нашу думку, існує потреба більш детального розкриття кожного напрямку, адже від реалізації кожного залежить рівень фінансової спроможності місцевого самоврядування.

По-третє, у розділі 2 автором проведено комплексний аналіз розвитку податкової системи як фінансової основи місцевого самоврядування в Україні. При цьому, недоліком є те, що аналіз здійснено за різні різні часові проміжки: якщо у п. 2.1 – за період 2014-2019 рр., то у пп. 2.2-2.3 – за 2016-2019 рр. На нашу думку, необхідно обрати єдиний період для аналізу, що дасть змогу підвищити його якість, достовірність і розуміння висновків, визначити основні тенденції.

По-четверте, в процесі аналізу трансформації податкової системи в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні (с. 89, 93, 95-102) слід було врахувати рівень інфляції при розрахунках, що сприяло б забезпеченню об'єктивності оцінювання стану формування податкових доходів місцевих бюджетів та дозволило б ефективно характеризувати сучасні тенденції та зробити більш точні висновки.

По-п'яте, попри комплексність та новизну методів при аналізі розвитку податкової системи в умовах реформування місцевого самоврядування в Україні (р. 2), незрозумілим залишається проведення дослідження сучасного стану і тенденцій функціонування вітчизняної податкової системи за окремими податками в розрізі регіонів (п. 2.1), а подальші дослідження – у розрізі ОТГ (п. 2.2-2.3). Було б цікаво побачити висновки про існування взаємозв'язку (або його відсутність) у рівні фінансової спроможності регіону та громад, які у ньому розташовано, проте це не набуло подальшого розвитку у роботі.

По-шосте, більш глибокої аргументації потребує висновок автора про зміну концепції розвитку податкової системи в рамках нової архітектури адміністративно-територіального устрою (с. 158-160), який, за своєю суттю, передовсім передбачає перерозподіл фінансового ресурсу на користь органів місцевого самоврядування. У цьому контексті, зокрема, автором запропоновано науково-методичні підходи до оптимізації порядку зарахування податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів (с. 161-165), що передбачають різні механізми справляння податку до обласних,

районних бюджетів і до бюджетів територіальних громад. (п. 3.3). За автором, така ідея «сприятиме справедливому розподілу надходжень між бюджетами та участі мешканців громад у забезпеченні їхньої фінансової спроможності» (с. 162). Проте, потребує уточнення, на чому базується таке узагальнення та як виглядатиме процес адміністрування цього податку (адже це суттєво його ускладнить).

По-сьоме, у пункті 3.1 автором узагальнено та систематизовано зарубіжний досвід розвитку податкової системи в умовах фінансової децентралізації з метою пошуку можливостей його імплементації в Україні. Проте, більшої значущості та практичної ваги дослідженню додало б дослідження нормативно-правового забезпечення сфери оподаткування на місцевому рівні у країнах ЄС. Тому вагомим недоліком роботи є саме відсутність аналізу правової бази країн ЄС та формування висновків на наукових працях вітчизняних і європейських учених.

Загалом, вищезазначені зауваження жодним чином не зменшують наукової та практичної цінності результатів дослідження і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Галамая Р. Я.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Галамая Романа Ярославовича «Трансформація податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування» є цілісним, завершеним, самостійним, актуальним науковим дослідженням, виконаним на належному теоретико-методологічному науковому рівні. Нові наукові положення, висновки та рекомендації, одержані в ході проведеного дослідження та винесені на захист, в сукупності розв'язують важливе наукове завдання – удосконалення теоретико-методичних засад та розроблення практичних рекомендацій щодо трансформації податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування.

Дисертація оформлена відповідно до вимог МОН України, які ставляться до кандидатських дисертацій. Автореферат дисертації відображає усі положення, що винесено на захист. Тема та зміст дисертаційної роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

За змістом і оформленням дисертаційна робота «Трансформація податкової системи України в умовах реформування місцевого самоврядування» відповідає вимогам МОН України, що викладені у п. 9, 11, 12,13 та 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (із змінами), внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19. 08. 2015 р. та №1159 від 30.12.2015 р., а її автор Галамай Роман Ярославович заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри фінансів
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка**

Захарій ВАРНАЛІЙ

ПІСНИС ЗАС-1.495
ВУНІА СІАРБЕТАРІ
КАРАУЛЬНА Н.В.
29.04.202

